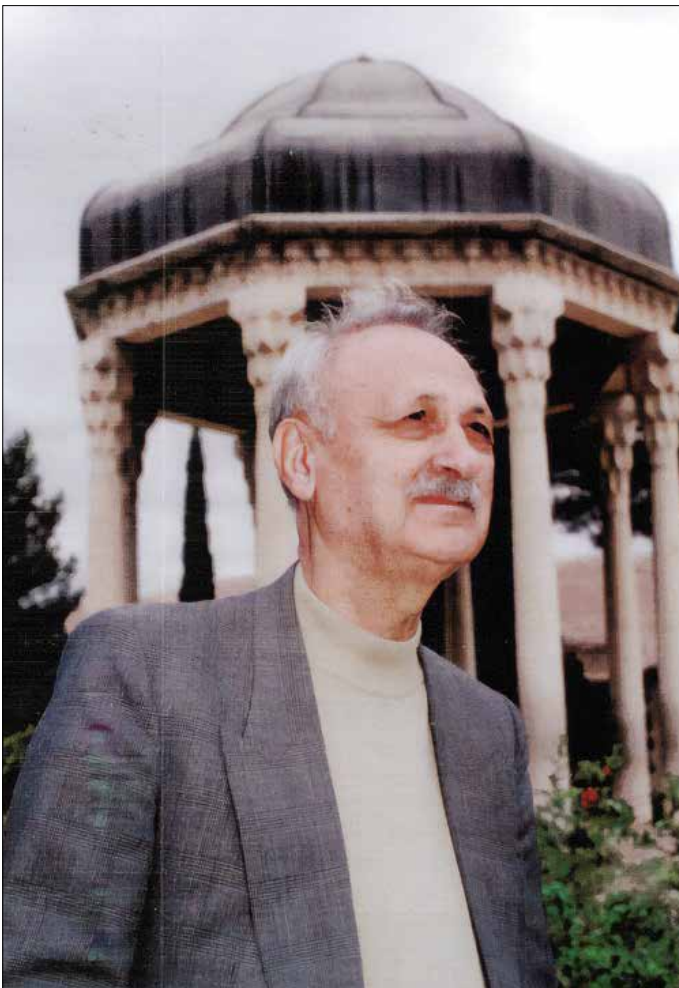

دو سده غوغا

نگاهی به اسلامی شدن ایران از دریچه کتاب **دو قرن سکوت** اثر ماندگار **عبدالحسین زرین کوب**

نعیمه محرابیان
روزنامه‌نگار

سقوط ساسانیان به دست اعراب، ایرانیان را وارد دوران تازه‌ای از حیات اجتماعی خود کرد. سرزمینی که تا پیش از آن تأثیر بسیاری در نظم جهانی روزگار خود داشت، به ناگاه در مواجهه با گروهی قرار گرفت که کمترین قرابت را با پیشینه تمدنی آن داشتند. تا پیش از این ایرانیان دارای ساختارهای فرهنگی، سیاسی و حتی اقتصادی بودند که محصول زیست مشترکشان طی قرن‌ها بود و توانسته بودند به این لحاظ یک هویت دیرپا را از نظر دارا بودن خط و زبان، ساختار سیاسی در ربط با مذهب، ساختار اجتماعی طبقاتی، ویژگی‌های منحصر به فرد هنری به ویژه در زمینه معماری که تا عصر حاضر نشانه‌های آن به جا مانده، سازمان‌دهی کنند.

با این حال این نظام خالی از اشکال نبود. ساختار طبقاتی که به نوعی بی‌عدالتی اجتماعی دامن می‌زد و فساد سیاسی آمیخته با مذهب در ایران آن روزگار، جامعه ایران ساسانی را مستعد فروپاشی تمام‌عیار کرده بود. این فروپاشی با ورود اعراب که مذهب جدیدی را به ارمنان می‌آوردند و داعیه مساوات و آزادی داشتند، ممکن شد. بعد از این اما ایرانیان تنها تماشاگران تاریخ اسلام نبودند، آنان رفته‌رفته از زیر بار شکست بیرون آمدند، به دلایل گوناگون مذهب جدید را پذیرا شدند و کوشیدند هویت خود را در این قالب نویافته بازتولید کنند. به زودی ظهور شخصیت‌ها و خاندان‌های برجسته دیوانی و نفوذ آنان در بارهای حکومت‌های اسلامی فرصتی را پیش روی ایرانیان قرار داد که هویت از دست‌رفته را در قالبی نو بازتولید کنند. کتاب سرگذشت دو قرن از پرماجرترین ادوار ایران است. یعنی از ورود اعراب به ایران تا زمان برآمدن طاهریان که اولین حکومت نیمه‌مستقل ایرانی هستند را شامل می‌شود.

درباره اثر

نویسنده این اثر «عبدالحسین زرین کوب» یکی از سرشناس‌ترین مورخان معاصر ایران، استاد دانشکده ادبیات دانشگاه تهران است. وی متعلق

غرب و مواجهه ایرانیان با آن راه افراط و تفریط نمی‌پیماید. او که در دانشگاه‌های آکسفورد، سوربن، هند و پاکستان و همچنین در دانشگاه‌های کالیفرنیا و پرینستون نیز کار تدریس را انجام داده بود، تلاش می‌کرد نوعی نگاه تلفیقی به تمدن غرب و تأثیراتش داشته باشد. «دو قرن سکوت» به باور بسیاری مهم‌ترین کتاب او در میان خیل آثارش محسوب می‌شود. این کتاب نخستین بار در نشریه «مهرگان» به صورت پاورقی چاپ شد و سپس در سال ۱۳۳۰ به صورت یک کتاب کامل منتشر شد. کتاب از دورانی پرآشوب و سرشار غوغا حکایت دارد اما سکوت میان چنین هیاهویی به چه معناست؟ زرین کوب خود معتقد است: «سکوت مورد نظر او نه سکون و خاموشی مردمان بلکه خاموشی خواسته یا ناخواسته زبان فارسی و سکوت محققان درباره حقایق این بازه زمانی است.» به این ترتیب به جهت نوع پردازش تازه، این اثر در فاصله

به نسل نواندیش مورخان معاصر است که دایره مطالعاتی وسیع و علمی داشت و هم به جهت سبک نگارش و هم به لحاظ محتوا مورخی صاحب سبک به شمار می‌رود. وی در طول حیات خود آثار متعددی در حوزه ادبیات، تاریخ و عرفان به رشته تحریر درآورد. به باور بسیاری او رسالتش را در احیای هویت ملی ایران که تا حدودی گفتمان عصری بود که در آن می‌زیست، تعریف کرد و در این قالب می‌کوشید انسجام و منطق درونی این هویت را از دوران باستان به عصر حاضر زیست انسان ایرانی پیوند بزند. او بستر اسلام را فضایی می‌داند که در اختیار ایرانیان قرار گرفت تا بتوانند برای حفظ و استمرار فرهنگ کهن خود اقدام کنند. به این ترتیب او برخلاف بسیاری از مورخان این عصر قصد ندارد دستاوردهای تمدنی ایران دوره اسلامی را تضعیف کند بلکه می‌کوشد گرد فراموشی از آن بزداید. زرین کوب حتی در مورد تمدن

آشنایی با نقد ادبی

■ عبدالحسین
زرین کوب
■ انتشارات سخن
■ ۵۱۰ صفحه
■ ۱۱۰ هزار تومان

این کتاب کوششی است تا مبادی و طرق نقد ادبی با تاریخ تحول فکر انتقادی به طور اجمال بیان شود. هر چند که به باور نویسنده مبادی و طرق نقد ادبی را نمی‌توان به طور قطع و جزم حصر و تعدید کرد و شاید این امر علتی است برای آنکه این علم هنوز مانند سایر فنون ادبی به صورت مستقل درنیامده است. با این حال کتاب به سراغ تاریخ تحول فکر انتقادی می‌رود.

با کاروان حله

■ عبدالحسین
زرین کوب
■ انتشارات علمی
■ ۴۷۵ صفحه
■ ۱۲۴ هزار تومان

این کتاب بیست مقاله درباره بیست تن از شاعران بزرگ زبان فارسی است و تلاشی برای آسان فهم کردن شعر پیشینیان برای نسل جدید به دور از دشواری‌های مغلط‌گویی‌های مرسوم در این حوزه به شمار می‌رود. مقالات برای آنکه از حوصله مخاطب خارج نشوند، کوتاه است و نویسنده تلاش دارد در خلال معرفی شاعر با ارجاع به منابع دست‌اول نظیر تذکرها و آثار محققان و شعر خود شاعر به بررسی اوضاع و احوال اجتماعی عصر حیات او نیز بپردازد.

پله‌پله تا ملاقات خدا

■ عبدالحسین
زرین کوب
■ انتشارات علمی
■ ۳۹۴ صفحه
■ ۱۶۵ هزار تومان

زندگی، اندیشه و سلوک مولانا جلال‌الدین محمد بلخی موضوع این کتاب است. این اثر شامل یازده بخش است. بخش اول و دوم آن درباره دوران کودکی و نوجوانی مولوی است و نویسنده، پدر وی و عصر حیات او را مورد بررسی قرار می‌دهد. بخش چهارم و پنجم اثر معرفی شمس‌الدین تبریزی و مرام و سلوک اوست و در فصول بعدی شخصیت‌های مهم زندگی وی چون حسام‌الدین چلبی مورد بررسی و معرفی قرار گرفته است.